

Владимир ХЪНТОВ

**ЗА ТЕРМИНИТЕ *КНИЖОВЕН ЕЗИК*, *ЛИТЕРАТУРЕН ЕЗИК*
И *СТАНДАРТЕН ЕЗИК* В БЪЛГАРСКАТА ЕЗИКОВЕДСКА
ЛИТЕРАТУРА**

Терминът **български книжовен език** днес е общоприет в българската езиковедска литература. Но дори и един съвсем бегъл преглед на работите на някои от нашите най-изтъкнати езиковеди и на две фундаментални академични издания [„Грамматика на съвременния български книжовен език“ и „Речник на българския език“] показва, че този термин не е възприеман като единствен и най-точен от всички учени. Нещо повече, и днес има колебания при употребата му,

В своя капитален труд „История на новата българска литература“ [т. I–IV, С., 1930–1936], като анализира от литературоведско и езиковедско гледище произведенията на редица български писатели, блестящият филолог Боян Пенев употребява термина **български литературен език** за назоваване на нормативния, нормализиран български език. Кирил Мирчев, един от най-известните специалисти по история на българския език, употребява в своя работа [Мирчев 1953] термините **български литературен език** и **български книжовен език** като синоними. Бележитият диалектолог Стойко Стойков пише: „Когато говорим днес за езика на някой културен народ, например български, руски, френски и пр., ние обикновено разбираме съответния литературен (книжовен, национален) език. А литературен език, това е езикът, който се използва в художествената и научната литература, езикът, на който се списват вестниците и списанията, на който се осъществяват всички обществени прояви, на който се води обучението в училищата и пр.“ [Стойков 1993, стр. 23]. Ясно е, че за Стойков термините **литературен език**, **книжовен език** и **национален език** са синоними. В своя статия Методи Лилов пише: „За разлика от редица други езици, в които процесът на създаване на книжовна (литературна) форма от съвременен тип е бавен и постоянен, характерна за българския език е форсираността на този процес.“ [Лилов 1974, стр. 3]. Видно е, че Лилов смята за синоними **книжовна форма** и **литературна форма** на българ-

ския език. Според авторите на „Граматика на съвременния български книжовен език“ [т. 1, С., 1993] „Представителна форма на общонародния език е българският книжовен (литературен или стандартен) език...“ [ГрСБКЕ, т. I, стр. 15]. Следователно, за авторите на граматиката синоними са термините **български книжовен език**, **български литературен език** и **български стандартен език**.

По отношение на чуждите нормативни (нормализирани) езици също се употребяват термини-синоними. Така например, изтъкнатата специалистка по старобългарски език Дора Иванова-Мирчева употребява редовно и последователно термина **български книжовен език**, но се колебае между термините **руски литературен език** [Иванова-Мирчева 1955] и **руски книжовен език** [Иванова-Мирчева 1957]. Ст. Стойков също се колебае (виж цитата по-горе) и всъщност употребява три групи думи, като всяка от тези групи е съставена от термини-синоними (според Стойков): 1) **български литературен език**, **български книжовен език**, **български национален език**; 2) **руски литературен език**, **руски книжовен език**, **руски национален език**; 3) **френски литературен език**, **френски книжовен език**, **френски национален език**. От друга страна, видният български езиковед Л. Андрейчин в свои работи [Андрейчин 1952, Андрейчин 1962] съвсем последователно и много точно различава българския от чуждия (в случая руски) нормативен, нормализиран език, като употребява съответно термините **български книжовен език** и **руски литературен език**.

Колебанието на езиковедите е забелязано и отразено от авторите на „Речник на българския език“ [РБЕ]. Ето как в РБЕ е даден терминът **книжовен език**: „**Книжовен (литературен, стандартен) език**. *Езикозн.* Образцов, нормализиран език, чиито норми се възприемат като правилни и общозадължителни и който се противопоставя на диалектите и просторечието.“ [РБЕ, т. 7, стр. 543-544; С., 1993]. Освен това, в РБЕ терминът **литературен език** е зафиксиран отделно като синоним на термина **книжовен език**: „**Литературен език**. *Езикозн.* Книжовен език.“ [РБЕ, т. 8, стр. 692; С., 1995]. Следователно, авторите на РБЕ разглеждат като синоними термините **книжовен език**, **литературен език** и **стандартен език**. Трябва да подчертаем специално и факта, че в РБЕ илюстративният материал към термина **литературен език** е взет от извор (източник) от 1875 г. [Сборник Сокол. Сборник от разни списания за прочитане. (За учебните заведения). Кн. I. Букурещ, 1875. 192 с.] [РБЕ, т. I, стр. 136; С., 1977].

Съвсем очевиден е фактът, че повече от един век различни по форма термини, с едно и също съдържание, се употребяват паралелно по отношение на нормативния (нормализиран) български език. Като от-

читаме всичко цитирано и посочено дотук, както и съвременната езикова практика, ние считаме, че в българската езиковедска литература по отношение на нормативния (нормализиран) български език е недопустимо да се употребяват други термини освен термина **български книжовен език**. Според нас, с особена сила това се отнася към фундаменталните научни трудове, описващи нормите на българския език (например, „Грамматика на съвременния български книжовен език“).

От друга страна обаче, ние смятаме, че в българската езиковедска литература по отношение на някои чужди нормативни (нормализирани) езици по-точна и по-коректна е употребата на термини, които включват не прилагателното **книжовен**, а прилагателните **литературен** и **стандартен**. Според нас, термините с последните две прилагателни предават много по-точно спецификата например на руския, френския и английския език, без да нарушават нормите на съвременния български книжовен език. Съществуването и употребата на такива термини се подкрепя от зафиксираната в РБЕ реална синонимия на термините **книжовен език**, **литературен език** и **стандартен език**, за която вече говорихме. Ние считаме, че на чуждите термини **русский литературный язык** и **la langue littéraire française** много по-точно съответстват българските **руски литературен език** и **френски литературен език**, отколкото **руски книжовен език** и **френски книжовен език**. Както вече посочихме, такъв подход по отношение на руския нормативен (нормализиран) език възприема Любомир Андрейчин. По същата логика на нещата на английския термин **Standard English Language** би трябвало да съответства българския **английски стандартен език**, а не **английски книжовен език**.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Андрейчин 1952 — Л. Андрейчин. Ролята на руския език в развитието на съвременния български книжовен език. — В: Български език, 1952, кн. 3—4, стр. 173—182.
- Андрейчин 1962 — Л. Андрейчин. Езикът на Паисиевата „История Славеноболгарская“ и началото на новобългарския книжовен език. — В: Български език, 1962, кн. 6, стр. 481—490.
- ГрСБКЕ — Грамматика на съвременния български книжовен език. Том 1. Автори: Т. Бояджиев, Е. Георгиева, Й. Пенчев, В. Станков, Д. Тилков. С., 1993, II фототипно издание (I изд. С., 1982).
- Иванова-Мирчева 1955 — Д. Иванова-Мирчева. Езикът на повестта „Изгубена Станка“ от Илия Р. Блъсков. — В: Български език, 1955, кн. 3, стр. 228—245.

- Иванова-Мирчева 1957** — *Д. Иванова-Мирчева*. Езикът на Друмевите повести. — В: Български език, 1957, кн. 4, стр. 318—334.
- Лилов 1974** — *М. Лилов*. Историческото своеобразие на нормата в съвременния български книжовен език. — В: Български език, 1974, кн. 1, стр. 3—12.
- Мирчев 1953** — *К. Мирчев*. Съпротивата на българския език срещу насилствената турска асимилация. — В: Български език, 1953, кн. 3, стр. 209—215.
- Пенев 1936** — *Б. Пенев*. История на новата българска литература. Т. I—IV. С., 1930—1936.
- Стойков 1993** — *Ст. Стойков*. Българска диалектология. С., 1993, III изд. (I изд. С., 1962).
- РБЕ** — Речник на българския език. Т. 1—9 (А—М). С., 1977—1998.